

Vannacht varen de Hollanders

Ze leefden, vochten, en stierven soms samen:

Vannacht varen de Hollanders

Ze leefden samen, werkten samen en stierven soms samen.
Het niet eerder vertelde verhaal.

Colofon

© 2025 Martijn Visch

Vormgeving omslag: Murk Pietersma

Vormgeving binnenwerk: Bert Holtkamp

ISBN: 978 94 037 9101 2

Voorwoord

Gezien de mix van snelle boten, wapens en gedurfde daden is het misschien verrassend dat dit waargebeurde verhaal niet eerder onderwerp is geweest van meer dan één speelfilm. Alleen gaat het hier om een Engels verhaal, met enkele Hollandse spelers. Ik ben er dan ook persoonlijk van overtuigd dat als dit een Amerikaans verhaal was geweest er al minimaal drie films in Hollywood van waren gemaakt.

Het waren ongelooflijk dappere jonge mannen aan boord van eigenlijk heel eenvoudige boten, vol geladen met brandstof en munitie, die op hoge snelheid werkten, vaak onder de mantel van de duisternis, het Nederlandse aandeel onbekend. Het is een buitengewone kans en vooral eervol om een tot nu toe weinig bekend verhaal onder de aandacht te brengen.

Hun service heeft alle elementen van een ongelooflijk verhaal, maar helaas betaalden ze vaak met het ultieme offer.

M.H.E. Visch

Synopsis

Dit boek vertelt het niet eerder vertelde verhaal van de moedige acties van Nederlandse bemanningen welke dienden bij de Royal Navy in oorlogstijd. Ze werkten samen, vochten samen en stierven soms samen.

De jonge stuurmansleerling Hans en twee vrienden besluiten uit bezet Nederland te vluchten. Na een gewaagde overtocht naar Engeland, ontvangen door de Nederlandse koningin, namen ze dienst bij de Royal Navy en werden op een Motor Gun Boat geplaatst.

Deze kleine maar zeer snelle boten van 4.000 pk met hun kleine bemanning voerden meestal 's nachts uit om snelle, verrassende aanvallen op vijandelijke konvoeien uit te voeren in het Kanaal en op de Noordzee, tot vlak onder de Nederlandse kust, volgeladen met licht ontvlambare superbenzine. Met als geduchte tegenstander de Duitse 'Schnell'-boten, welke onafgebroken een gevaar vormde voor de geallieerde scheepvaart in de Engelse kustwateren, waarbij zij opereerden vanuit IJmuiden, Rotterdam en Den Helder. Met personeel, dat dikwijls alleen door gebruik van amfetaminen zijn werk kon doen.

Ze raakten betrokken bij de grootste commando-actie aller tijden; "Operation Chariot" een uiterst gewaagd plan van Winston Churchill om het grootste droogdok van Europa te vernietigen; noodzakelijk om de slag van de Atlantische oceaan te kunnen winnen.

Afspelend in bezet Nederland en in een dapper vechtend Engeland, vertelt dit boek het verhaal van de moedige strijd van enkele onverschrokken Nederlanders die wisten wat hun plicht was.

Inleiding

Engelandvaarder

In Nederland is Engelandvaarder de geuzenaam voor alle mannen en vrouwen die tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1945), na de capitulatie van de Nederlandse strijdkrachten op 15 mei 1940 en vóór de geallieerde invasie in Normandië op 6 juni, 1944 (D-Day), wisten uit bezet gebied te ontsnappen met de bedoeling zich bij de geallieerde strijdkrachten in Engeland of ander geallieerd gebied aan te sluiten en actief deel te nemen aan de strijd tegen de vijand (Duitsland, Italië, Japan).

In juli 1940 ontsnapten drie Nederlanders uit bezet Nederland en staken in een drie meter lange sloep de Noordzee over naar Engeland. Engelandvaarders werden ze genoemd. Na hen wisten nog meer Nederlanders Engeland te bereiken, niet alleen rechtstreeks per boot of door de lucht, maar ook over land, via neutrale landen als Zwitserland, Portugal, Spanje en Zweden.

Een aantal Nederlandse mannen en vrouwen is, na vele moeilijkheden te hebben overwonnen, in Engeland of ander geallieerd gebied aangekomen. Een aantal van hen sloot zich aan bij het leger, de luchtmacht, de marine (hoofdrolspeeler) of de koopvaardij, sommigen werden geheim agenten.

Een groot aantal mannen en vrouwen stierf echter of werd gearresteerd op weg naar Engeland. Sommigen werden doodgeschoten, de meesten werden naar een concentratiekamp gebracht. Sommigen wisten te ontsnappen. Vele anderen stierven in een kamp, slechts enkelen keerden na de bevrijding terug naar Nederland.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog vochten maar weinig groepen binnen de Royal Navy een hardere, intensere oorlog dan de mannen van de Coastal Forces. Hun taak was het besturen van Motor Gun Boats (MGB's) die kustkonvooien

beschermden, vijandelijke konvooien aanvielen en een groot aantal taken uitvoerden, waaronder het droppen van agenten en commando's aan vijandige kust, aanvallen op vijandelijke havens en bijna zelfmoordaanslagen op grotere vijandelijke oorlogsschepen.

Operation Chariot

Dit boek vertelt ook het meest opmerkelijke verhaal van Operatie Chariot, ook wel bekend als de Raid on Saint-Nazaire, een Britse aanval uit de Tweede Wereldoorlog op de zwaar verdedigde dokken in de haven van Saint-Nazaire in het door Duitsland bezette deel van Frankrijk in de nacht van 28 maart 1942. De militaire operatie werd ondersteund door de Royal Air Force, Royal Navy en commando-eenheden. Het verlies van het droogdok van Saint-Nazaire zou het onderhoud belemmeren van zware Duitse oorlogsschepen. Dit was noodzakelijk om de slag om de Atlantische Oceaan te kunnen winnen.

Het begin

Op 10 mei 1940 begint de Duitse aanval op Nederland. In Rotterdam wordt vijf dagen vrijwel onafgebroken gevochten.

Het is half 5 als wij worden gewekt door hevig motorgeronk. Ik dacht dat is vast een verdwaald achtervolgd vliegtuig. Ik schuif mijn slaapkamerraam open en zie een massa grote vliegtuigen in groepen van zes á zeven. Enkele denderden zeer laag over de daken. Alle mensen hangen uit de ramen. Ik zie het Duitse kruis op de vliegtuigen. Grote schik, geen paniek. Luchtafweergeschut dondert. Alarmsirenes loeien. De sfeer is beklemmend. Zijn we nu in oorlog? Ik aarzel geen moment; ik wilde zien wat er allemaal aan de hand was. Ik rende hard de Westzeedijk af in de richting van de kade van de Maas. Daar hadden zich inmiddels meerdere mensen verzameld. Er waren een stuk of twaalf watervliegtuigen geland op de Maas. Ik zag er Duitse soldaten uit klimmen die vervolgens in rubberbotjes naar de overkant peddelen... ze hadden zichtbaar haast. Wat was dit nu? Niemand snapte er iets van. In rubberen botjes komen de Duitsers nu aan de kant. Ik was zo verbaasd dat ik dit tafereel zich zo voor mijn ogen zag voltrekken dat het voor mij bijna surrealistisch werd. Als iets wat je droomt. Ik ging terug naar huis en besloot daar verder af te wachten van wat er nog allemaal zou gaan gebeuren. Ik snapte er helemaal niets van. Wat deden die Duitsers nu op de Maas? Mijn vader, helder van geest, vertelde ons dat het ze vermoedelijk om de bruggen te doen was. Van hem hoorde ik toen ook dat wij op dat moment al officieel in oorlog waren met Duitsland... Rotterdam vervult een sleutelpositie in de Duitse opmars. Het bezit van de Maasbruggen is van vitaal belang voor de snel naderende Duitse troepen. Hitler wil dat de Vesting Holland zo snel mogelijk in Duitse handen valt. Daarvoor is een spectacu-

laire luchtlandingsoperatie bedacht. De verrassing is voor ons Rotterdammers volledig. Sommige Rotterdammers die op dat moment met hun broodtrommel in de hand klaar stonden om naar hun werk te gaan, hielpen hen aan de kant. Bijna niemand scheen nog te begrijpen wat er aan de hand was. Ook gaan er verhalen van arbeiders die absentiebriefjes lieten schrijven door Duitse soldaten voor hun baas.

De dagen erna waren gevuld met chaos en verwarring. Rotterdam leek een stad in een totale andere wereld, een wereld die zo snel veranderd was dat niemand echt wist wat er precies gebeurde of wat er nog zou komen. Vlak na die ochtend begonnen de geruchten zich snel te verspreiden. Iedereen was in de war, maar er was ook een soort stil verlangen naar informatie. Mensen kwamen samen op straat, probeerden uit te vinden wat er allemaal aan de hand was, maar niemand had het volledige plaatje. De stad was een mengeling van nieuwsgierigheid en angst, van mensen die het onbekende niet konden bevatten en zich toch gedwongen voelden te handelen.

De stad leek zich langzaam over te geven, als een dier dat begrijpt dat er geen uitweg meer is. Toch waren er altijd diegene die zich verzetten, die met hun laatste krachten probeerden te begrijpen wat er gebeurde, wat ze konden doen om te helpen of om hun eigen leven te redden. Ik hoorde verhalen over Rotterdammers die zich verzamelden in groepen, om zich te verstoppen, om samen te blijven, om steun bij elkaar te zoeken of om tegen de Duitsers te gaan vechten.

De dagen die volgden waren gevuld met een soort moedeloos wachten. We hadden geen idee hoe de oorlog ons zou veranderen. Niemand wist of wat het volgende doelwit zou zijn, of dat we misschien niet meer veilig zouden zijn in onze eigen huizen. De luchtaanvallen gingen door, maar het leek alsof de stad in de greep van een onzichtbare kracht zat, een kracht die alles stuurde en toch niets liet zien. De aanvallen van de Duitse

soldaten werden een soort bizarre normaalheid. Ze waren het bewijs van iets wat we niet konden begrijpen, een regel in de chaos, iets om vast te houden te midden van de onzekerheid.

Mijn vader had gelijk gehad. De Maasbruggen waren cruciaal voor de Duitse opmars. De stad was inderdaad de sleutel tot alles. De bruggen waren essentieel voor hun doorbraak naar het zuiden, en Rotterdam stond in het oog van de storm. Maar zelfs terwijl de Duitsers hun grip versterkten, was er altijd die ondefinieerbare vraag: waarom nu? Waarom deze stad, deze mensen? Wat had Rotterdam gedaan om dit te verdienen? De stad leek alles te verliezen in een ogenblik van totale verwarring, zonder dat er iemand was die het echt begreep. En ondanks de strijd, ondanks de angst, leek er altijd een kleine hoop te zijn dat we het misschien zouden overleven. Maar dat besef kwam altijd met de wetenschap dat alles elke minuut kon veranderen.

Veel mensen beseften nog niet dat de oorlog daadwerkelijk was begonnen, en voor degenen die dat wel begrepen, was er vaak een naïeve gedachte dat de gevechten en kogels alleen voor de soldaten bedoeld waren. De burgers waren ervan overtuigd dat zij veilig zouden blijven, terwijl de strijd zich uitsluitend zou afspelen tussen de legerformaties. De Duitsers daarentegen waren in de war door deze burgers, die zich zo onbewust of zelfs nonchalant gedroegen. In de chaos zou het voor de Duitsers moeilijk zijn om te onderscheiden wie nu eigenlijk soldaten waren en wie niet, aangezien er ook militairen tussen de burgers verborgen zouden kunnen zitten.

Het mag als een geluk bij een ongeluk beschouwd worden dat de Duitse soldaten goed getraind en uiterst gedisciplineerd waren. Dit voorkwam dat zij, zoals op andere plekken in Nederland, massaal begonnen te schieten op onschuldige burgers of hen zonder bewijs van verraad beschuldigden en hen dan ook keihard behandelden. Waar elders burgers soms onterecht het slachtoffer werden van de Duitse bezetters, bleef Rotter-

dam vooralsnog gespaard van zulke gewelddadige overreacties. Het was juist de burgerlijke chaos en verwarring die de Duitsers verwarde, wat hen in hun operatie belemmerde. Ze konden hun aanval niet zonder hindernissen uitvoeren, aangezien de burgers zich vaak in de weg bevonden, nieuwsgierig en onbezorgd, wat de Duitse troepen belemmerde om een duidelijk overzicht van het gebied te krijgen.

De Nederlandse politiebeambten, die de situatie probeerden te beheersen, stonden vaak tegenover de Duitse indringers. Veel van hen waren zich er niet van bewust dat de luchtmacht van de Luftwaffe, met wel negentig Heinkel-bommenwerpers, al onderweg was naar Rotterdam. De agenten, zich realiserend dat ze zich tegenover een vijand bevonden die niet zou aarzelen om geweld te gebruiken, trokken hun wapens. Helaas resulteerde dit in het verlies van enkele van hun levens. Ondertussen vocht het Korps Mariniers, onder leiding van kolonel Scharroo, op het Noordereiland en probeerden de opmars van de Duitsers te stoppen. Hoewel de Nederlandse Marine twee pogingen ondernam om de Maasbruggen te heroveren — met torpedoboten en een torpedojager — mislukten beide pogingen.

Ondanks het verzet wisten de Duitse troepen wel stand te houden op het noordelijke bruggenhoofd. Ze waren voorlopig niet in staat om verder op te rukken, maar de strijd ging door. De Maasbruggen, die cruciaal waren voor de Duitse opmars, moesten koste wat kost heroverd worden, en de Nederlandse strijdkrachten probeerden de bruggen te behouden of zelfs op te blazen om te voorkomen dat de Duitsers deze zouden gebruiken. Al dagenlang werd er gevochten langs het Maasfront, maar de meeste Rotterdammers leken zich weinig zorgen te maken over de ernst van de situatie. Na hun dagelijkse boodschappen vonden velen het zelfs een soort vermaak om soldaten te kijken, zolang er geen slachtoffers aan Nederlandse zijde vielen.

Zelf vond ik het allemaal een bizarre ervaring. Ik kon maar niet bevatten dat de gebeurtenissen die zich voor mijn ogen afspeelden werkelijk waren. Het leek allemaal onwerkelijk, een dramatisch tafereel dat zich voor mijn ogen ontvouwde en waarvan ik niet kon begrijpen hoe het zover was gekomen. Er hing een zekere verwachting in de lucht, een gevoel van naderende onvermijdelijkheid: de capitulatie leek dichtbij, een onontkoombaar moment dat elke dag dichterbij kwam. Het voelde alsof alles nu, net op dat moment, zou moeten veranderen.

De spanning in Rotterdam was nauwelijks te verdragen. De stad, die ooit het bruisende hart van handel en cultuur was, leek nu een stad in afwachting van de ondergang. Elke dag bracht nieuwe berichten, geruchten en angstige blikken. De lucht was zwaar van de naderende dreiging, en de geluiden van de luchtaanvallen die steeds frequenter werden, maakten het bijna onmogelijk om te ontsnappen aan de realiteit van de oorlog. Rotterdam, ooit een symbool van bedrijvigheid, was nu een plek van onzekerheid, waar de normale gang van zaken volledig was verstoord.

De Duitse troepen waren onmiskenbaar vastbesloten om hun doelen te bereiken. Ze hadden de Maasbruggen in hun vizier, en ondanks het verzet van de Nederlandse militairen, leek het slechts een kwestie van tijd voor ze deze strategische punten in handen zouden krijgen. Elke aanval bracht de stad dichterbij haar ondergang, maar tegelijkertijd leek het alsof de Rotterdamse bevolking zich deels niet bewust was van de volledige omvang van de dreiging. Velen bleven in hun dagelijkse routines, gingen naar de markt, deden hun boodschappen, of keken afwachting naar de soldaten die hun stad binnenvielen, als of het slechts een tijdelijke verstoring was die snel zou verdwijnen.

Ikzelf kon me niet onttrekken aan het besef dat alles, werkelijk alles, in een fractie van een seconde zou kunnen verande-

ren. De stad was in oorlog, en toch was er een merkwaardige onverschilligheid, alsof de mensen die het niet echt begrepen, zich vasthielden aan een valse hoop dat het misschien weer snel voorbij zou zijn. De vijand stond al voor de deur, maar we wilden niet geloven dat dit de werkelijkheid was. Ik zag de blikken van de mensen om me heen – sommige waren bezorgd, anderen leek het nauwelijks te raken. Hoe konden ze zo kalm blijven, vroeg ik mezelf af, terwijl de lucht om ons heen gevuld was met het dreunen van vliegtuigen en het gebulder van kanonnen?

Ik dacht aan de soldaten die hun leven gaven om de stad te verdedigen. Sommigen waren hun leven al verloren bij de gevechten langs de Maas. De mariniers, die zich met vastberadenheid inzetten om de bruggen te behouden, stonden tegenover een tegenstander die hen met veel grotere middelen overvleugelde. Hun pogingen om de Duitse opmars tegen te houden, waren moedige, maar vergeefse, acties. De Duitsers waren er en hun opmars was niet meer te stoppen. De stad was verdeeld, het werd steeds moeilijker om te begrijpen waar de vijand was. In de chaos van de oorlog waren de lijnen verwaagd, en niemand wist meer welke richting de toekomst op zou gaan.

Die avond werd het duidelijker dan ooit. De lucht begon donker te worden, en de horizon was in brand gezet door de vlammen van luchtaanvallen. De lucht was gevuld met rook en het geluid van bommen die neerkwamen op de stad. De luchtaanvallen waren overal, hun geluid was niet te missen. Een diep gevoel van onheil en verlies vulde de lucht. De stad, mijn stad, begon langzaam maar zeker te bezwijken onder de kracht van de vijand.

Rotterdam stond op het punt om te vallen. Het was geen kwestie van “of” meer, maar van “wanneer”. De meeste mensen hadden het al begrepen: de capitulatie was onafwendbaar. Het was een klap die de stad zou veranderen voor altijd. Wat er